

Geografie – Přírodní katastrofy na Zemi - Mgr. Barbara Baarová, prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc.

Úvod

Přírodní katastrofy jako téma v RVP ZV a RVP G

V rámci RVP je zeměpis řazen do vzdělávací oblasti Člověk a příroda přičemž téma „Přírodní katastrofy“ zasahuje do tematických celků Regiony světa, Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie, Přírodní obraz Země, Společenské a hospodářské prostředí a Životní prostředí.

Zde citujeme z tematického celku Přírodní obraz Země očekávané výstupy žáka:

- „porovná působení vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře a jejich vliv na přírodu a na lidskou společnost“

Z tematického celku Životní prostředí:

- „uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí“

Doporučené učivo pro celek Terénní geografická výuka, praxe a aplikace:

- „ochrana člověka při ohrožení zdraví a života – živelní pohromy; opatření proti nim, chování a jednání při nebezpečí živelních pohrom v modelových situacích“

Doporučené učivo pro celek Region světa:

- *modelové regiony světa – vybrané modelové přírodní, společenské, politické, hospodářské a environmentální problémy, možnosti jejich řešení ...“(RVP ZV 2017)¹*

Toto učivo navazuje na témata probíraná na 1. stupni ZŠ, v rámci celku Rozmanitost přírody se nachází očekávaný výstup:

- „stručně charakterizuje specifické přírodní jevy a z nich vyplývající rizika vzniku mimořádných událostí; v modelové situaci prokáže schopnost se účinně chránit“

S konkrétním učivem:

- „rizika v přírodě – rizika spojená s ročními obdobími a sezonními činnostmi; mimořádné události způsobené přírodními vlivy a ochrana před nimi“

¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Úprava RVP ZV na základě novely školského zákona (zákon č. 82/2015 Sb.), požadavků Evropské komise a Akčního plánu inkluzivního vzdělávání MŠMT na období 2016 – 2018, Národní ústav pro vzdělávání, Praha 2016. Dostupné na: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

V tematickém celku Lidé kolem nás je uvedeno učivo:

- „mimořádné události a rizika ohrožení s nimi spojená – postup v případě ohrožení (varovný signál, evakuace, zkouška sirén); požáry (příčiny a prevence vzniku požárů, ochrana a evakuace při požáru); integrovaný záchranný systém“ (RVP ZV 2017)

Na gymnáziích (RVP G)² se téma Přírodní katastrofy v geografii objevuje ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda, v tematických celcích Přírodní prostředí:

- „fyzickogeografická sféra – vzájemné vazby a souvislosti složek fyzickogeografické sféry, základní zákonitosti stavu a vývoje složek fyzickogeografické sféry, důsledky pro přírodní prostředí“

V tematickém celku Životní prostředí:

- „zhodnotí některá rizika působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí v lokální, regionální a globální úrovni... „
- „učivo: vývoj interakce příroda – společnost – prostorová koexistence, udržitelný rozvoj (život), limity přírodního prostředí, globální problémy lidstva, výchovné, hospodářské a právní nástroje ochrany přírody a životního prostředí“ (RVP G).

Z výše uvedených poznatků vyplývá, že s tématem přírodních katastrof jsou žáci obeznámeni již na prvním stupni základní školy, filmy i ukázky následků je provázejí téměř neustále každodenním životem, protože jakákoliv větší živelní katastrofa je dosti medializována. Nově je učivo o chování v případě mimořádných událostí zařazováno podstatně více do výuky i v rámci jiných předmětů nemluvě o projektových dnech.

1 Anotace

1.1 Kontext výukové situace – cíl, téma, návaznost obsahu

Videohospitační hodina proběhla dne 30. 5. 2017 ve třídě 6. B, ve které se učí celkem 22 žáků, všichni byli přítomni. V uvedené třídě se nacházejí čtyři žáci s poruchami učení a chování (dysortografie, ADD)³. Průměrná známka ze zeměpisu je 1,59 a dle slov vyučujícího patří třída k velmi aktivním a dobře spolupracujícím, ve které děti mají nejen zájem o učivo, ale i úkoly splňují nad rámec svých povinností. Natáčená hodina proběhla v učebně zeměpisu a záznam byl proveden školní videokamerou.

Pokud se jedná o didaktické pomůcky, pak je tato základní škola specifická tím, že nepoužívá žádné učebnice zeměpisu, ale vyučuje děti pomocí e-learningové platformy. Manfred Spitzer provedl několik výzkumů a zjistil, že používání e-learningu ve vzdělávání nevede k lepším výsledkům, naopak. Ubírá pozornosti od podstaty a nahrazuje to pouze formou. Děti, které tráví mnoho hodin

² Rámcový vzdělávací program pro gymnázia RVP G, platný od 1. 9. 2017, dostupné na <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>

³ Dysortografie – Matyáš (ADD a pomalé pracovní tempo- Pavel, Terezie, Vojtěch. Vepředu zleva sedí Terezie a Vojtěch, za nimi Pavel. V druhé lavici uprostřed na levé židli Matyáš.

v mediálním prostředí, dosahují horších výsledků v některých vyučovacích předmětech. My jsme svědky vyučovací hodiny, ve které učitel využil dataprojektor a přístup k internetu, během frontální výuky předvedl svou prezentaci power point, ve které se nacházely obrázky, poznámky a odkazy na krátké filmy (video). Další didaktickou pomůckou byl slovníček připravený vyučujícím pro potřeby této a příští hodiny, obsahoval anglické pojmy (23) vztahující se k přírodním katastrofám, byl zhotoven na půlce archu A5. V hodině využil učitel vyučovací metodu CLIL (aplikace cizích jazyků), jejímž smyslem bylo obohacení slovní zásoby pro případy, že se žáci vyskytnou v zahraničí při projevu pohromy a komunikačním jazykem bude angličtina.

Téma Světové katastrofy má být dle ŠVP probíráno 3 hodiny, současná hodina Přírodní katastrofy na Zemi navazuje na předchozí velký tematický celek Biosféra, příští hodina bude o názvu Katastrofy způsobené člověkem, následujícím učivem mají být Globální problémy.

Cílem hodiny bylo seznámit žáky s projevy možných katastrof na Zemi, možnostech ochrany života a zdraví, popřípadě likvidace následků a obohacení anglické slovní zásoby o termíny vztahující se k živelním pohromám. Toto téma je velice akraaktivní, „pedagogicky“ vděčné, navíc učitel upozorňuje žáky, že tato hodina bude netradiční, otázkou je, co tím myslel. Je vhodné zabývat se kazuistikou netradiční hodiny?

1.2 Didaktické uchopení obsahu - činnost učitele a žáků

Ve sledované hodině proběhla skupinová práce, přičemž se žáci rozdělili do skupinek dle vlastního uvážení. V jedné skupince se takto sešli žáci s poruchami učení, nedostali však snadnější úkol, ale učitelka jim věnovala více pozornosti při přípravě.

Videonahrávka se skládá ze dvou po sobě jdoucích záznamů, proto uvádíme nejen stopáž videa, ale i absolutní časovou osu hodiny (kurzívou).

1.3 Přepis videozáznamu s komentáři

0:00 – 3:50 Úvod hodiny

Učitelka: seznamuje žáky s cílem hodiny, metodou práce, poskytuje žákům čas k rozdělení a rozmístění se po třídě, uděluje organizační pokyny, upřesňuje povolené didaktické pomůcky, rozdává úkoly do skupin.

Žáci: rozdělují se do 4-5 členných skupinek, hledají příslušné mapy v atlasech, pročítají si zadání na rozdaných papírech.

3:51 – 16:58 Samostatná práce žáků ve skupinách

Učitelka: každé skupině zvlášť vysvětluje zadání, pomáhá žákům, usměrňuje jejich činnost tak, aby vedla k úspěšnému zvládnutí úkolů.

Žáci: zapisují na samostatné papíry řešení jednotlivých úkolů, pracují s mapami, dohadují se, diskutují.

16:59 – 23:07 Prezentace skupiny č. 1: Povrch Afriky

Úkol:

„Přiřaď kartičky k těmto pojmům : VODSTVO, POHOŘÍ, POUŠTĚ, OSTROVY A POLOOSTROVY

Kartičky: Východoafrická vysočina, Atlas, Dračí hory, Etiopská vysočina, Zambezi, Viktoriiny vodopády, Čadské jezero, Kongo, Viktoriino jezero, Niger, Nil, Malawi, Sahara, Madagaskar, Kanárské ostrovy, Somálský poloostrov, Tanganika.

Zodpověz otázky, které se týkají pojmů na kartičkách.

- a. Jak se jmenuje nejvyšší hora Afriky a ve kterém pohoří se nachází.*
- b. Jak se jmenuje nejdelší řeka Afriky a do kterého moře ústí.*
- c. Na které řece najdete Viktoriiny vodopády.*
- d. Jak se jmenuje největší poušť Afriky a také světa.“*

Postřehy učitelky:

Ve skupině byli žáci, kteří měli ze zeměpisu jedničku, úkoly plnili společně, byla vidět spolupráce a pomoc při drobných zaváháních (nenechali dotyčného na holičkách). Nebyl zvolen jeden mluvčí, ale úkoly si mezi sebe rozdělili a odprezentovali každý část. Problém, který se vyskytl a který řešíme skoro každou hodinu – rozdílnost orientace v atlase (kde nemají problém) a na nástěnné mapě, kde je pro ně orientace obtížnější. I když si správně našli všechny pojmy v atlase, nebyli některé schopni rychle vyhledat na mapě nástěnné.

Komentář:

Skupinka chlapců si spravedlivě rozdělila úkoly, každý z nich pak u nástěnné mapy ukazoval zeměpisné pojmy, které správně přiřadil k nadřazenému slovu. Ostatní žáci však v té době nepracovali, byli soustředění na své úkoly nebo reagovaly velmi sporadicky. Jelikož si nikdo z nich nemusel provádět zápis řešených úkolů, nebyli žáci motivováni k udržení pozornosti. Pokud žák u mapy neuměl ukázat zadaný objekt, nebyl nijak naváděn k tomu, aby dospěl ke správnému řešení, jelikož vesměs byl vyvolán jiný žák, aby promptně správnou odpověď sdělil. Výjimkou byl chlapec, který po nesprávném ukazování toku Nilu díky náповědě učitelky, opravil svou chybu. Během této prezentace došlo k miskoncepci, která nebyla učitelkou opravena. Jednalo se o nesprávnou odpověď na otázku, jak se jmenuje nejvyšší hora a ve kterém pohoří se nachází. Správná odpověď je Uhuru (na vulkánu Kibo) v pohoří Kilimandžáro, pro úroveň šestého ročníku stačí uvést název Uhuru, jeho zaokrouhlenou výšku v metrech nad mořem a informaci, že se nachází ve vulkanickém horském masívu Kilimandžára. Velmi často se setkáváme se sníženou orientací žáků na nástěnných mapách, důvodem je to, že nepracují systematicky s mapami (i atlasy), tímto nevědí, kde určitý objekt leží. V atlase ho pak najdou podstatně snadněji, jelikož hledají na malé ploše, ale na nástěnné mapě je toto hledání samozřejmě obtížnější.

23:08 – 25:31 Prezentace skupiny č. 2: Obyvatelstvo Afriky

Úkol:

„Zodpovězte jednotlivé otázky a u kterých je to možné, využijte atlas.“

1. *Napiš, které lidské rasy žijí v Africe.*
2. *Napiš, kolik má Afrika obyvatel.*
3. *Pomocí atlasu na str. 103 zjisti, kde je v Africe nejhustší osídlení a kde je nejřidší osídlení a zdůvodni proč tomu tak je.*
4. *Pomocí atlasu na straně 103 zjisti jakého náboženského vyznání jsou převážně lidé v Africe.*
5. *Pomocí atlasu na straně 103, vyhledej ve kterých částech Afriky se lidé dožívají v průměru 70ti let věku.*
6. *Vytvoř nadřazené slovo pro tyto pojmy : Křováci, Pygmejové, Masajové, Hotentoti, Zulové“*

Postřehy učitelky:

Ve skupince byly žákyně, které měly ze zeměpisu jedničku. Část úkolů odkazovala na práci s atlasem a další části už využívali znalosti z hodin. Jako mluvčí si zvolili Ivetu (zelené tričko). Při prezentování úkolu měla problém s číselnou prezentací počtu obyvatel Afriky (tisíce, miliony, miliardy). Odpovědí se aktivně účastnila i Viki – premiantka třídy (růžové triko s dlouhým rukávem).

Komentář:

U této prezentace se projevila naplno situace, kdy prospěchově výborné žákyně splní, třída si řešení v rychlosti vyslechla, nijak ho nereflektovala, čili prezentace bez dalšího komentáře, bez důvodu k přemýšlení či ke kontrole správnosti. Tu provádí vyučující. Prezentující žákyně si sice splete miliony s miliardami, ale místo nápovědy a možnosti opravy po logické nápovědě, je vyvolána premiantka, která vše okamžitě napraví. Takto si žákyně ani neuvědomí, že milion lidí žijících v Praze zřejmě nemůže použít k vyjádření množství lidí v Africe. Zde se potvrzuje hypotéza, že je v hodinách nedostatečná práce s chybou, která je principem školství. Chyba se má opravit tak, aby žák měl z ní ponaučení a snažil se ji nejen najít, ale také se pokusit zjistit správné řešení. Oblasti s největší či nejmenší hustotou zalidnění nejsou lokalizovány na mapě, což je škoda. Skupinka sice skvěle úkol zvládla, ale pro ostatní nebyl tímto přínosný.

25:32 – 27:00, 0:00 – 1:42, /28:42/ Prezentace skupiny č. 3.: Zemědělství Afriky

Úkol:

„Pomocí atlasu na str. 105 :

1. *Napiš, které plodiny se pěstují v Africe.*
2. *Napiš jak se možné tyto plodiny využít.*
3. *Napiš, které z těchto zemědělských plodin jsou hlavním vývozním artiklem Afriky.*
4. *Napiš, která zvířata chovají v Africe.“*

Postřehy učitelky:

Ve skupince byli žáci, kteří měli dvojku ze zeměpisu. Pomocí atlasu měli vyhledat plodiny, které se pěstují v Africe a živočichy, které tam chovají. U plodin měli určit, jaké je jejich využití a které plodiny slouží hlavně jako vývozní artikl. Jelikož jsou chlapci i mimo hodinu málo sdílní, tak bylo vidět, že spolupráce mezi nimi fungovala dobře. Mluvčího si zvolili Davida – sedí zády a má modrobílé triko (testy píše na jedničku, ale s mluvením před třídou má problém).

Komentář:

Při pohledu na zpracování tohoto tématu v učebnici, dojdeme k názoru, že úkol pro žáky na úrovni chvalitebné by měl být lehký. V učebnici jsou totiž barevně znázorněny základní plodiny nejen na obrázcích, ale i fotografiích. Navíc jsou zde uvedeny plodiny, které slouží jako vývozní artikly (čtyři hlavní). Z toho je zřejmé, že ve skupince není ani jeden žák, který by odstavec o zemědělství v učebnici četl. Po návodě vyučující a tentokrát i pomocí aktivity několika spolužáků, skupinka odprezentuje úkol průměrně. Na začátku totiž chlapci pouze přepsali plodiny a zvířata z legendy mapy a přečetli je. Je otázkou, zda má smysl zařazovat do úvodního opakování otázky k zemědělství, když toto téma je dále znovu podrobněji probíráno v jednotlivých regionech a hlavně se striktně váže na přírodní podmínky (na biomy, podnebí), které opakovány nejsou. Další otázkou je, proč při prezentaci zemědělských plodin, které nepatří k nejznámějším, nevyužít dataprojektoru, když ten je po celou dobu v chodu. Je třeba se zamyslet i nad volbou otázek, v tomto případě všechny směřují k výčtu plodin a chovaných zvířat. Zde by bylo vhodné zařadit alespoň jednu otázku směřující na způsob, kvalitu a vyspělost zemědělství.

1:43 – 4:57 /28:43 – 31:57/ **Prezentace skupiny č. 4.: Nerostné suroviny Afriky**

Úkol:

„Pomocí atlasu na str. 104 :

1. *Najděte nerostné suroviny, které se těží v Africe, a vypište je na přiložený papír.*
2. *Popřemýšlejte, co by se z těchto nerostných surovin mohlo vyrábět.*
3. *Charakterizujte hospodářství Afriky.“*

Postřehy učitelky:

Ve skupině byli žáci s poruchami učení. Pomocí atlasu měli vyhledat suroviny, které se těží v Africe a zkusit alespoň u některých napsat k výrobě čeho se používají (využití znalostí z fyziky) a charakterizovat jednou větou vyspělost hospodářství afrického kontinentu. Mluvčí si zvolili Gabku, která i zapisovala za vydatné pomoci Tomáše B.(během závěrečné prezentace sedí po levici Gabky a má černé triko s bílo-červenou kresbou) a Tomáš M.(sedí po levici Tomáše B. a má také černé triko.

Martin (sedí při prezentaci úkolu po pravici Gabky, má černou mikinu s oranžovým vnitřkem kapuce a má vlasovou patku)se do práce moc nezapojoval, patří mezi nejslabší žáky třídy, ve všech předmětech má velmi slabou přípravu, nemá na co navázat. Ctirad (sedí po levici Tomáš M., je ostříhaný na ježka a má černé triko)se také nezapojoval, chce si spíše povídat s dětma a je na svůj věk ještě velmi hravý, pokud nemá u sebe asistentku nepracuje, takže i z mé strany musí být neustále kontrolován. Často nechápe zadání úkolů, i když mu je vysvětleno několika způsoby. Nemá problém

s tím, že řekne, že ho to nebaví a dělat nebude. Pokud je pak povzbuzován k práci, tak se chová k paní asistentce neadekvátně.

Komentář: práce této skupiny bude v následující kapitole rozebrána – rozbor transformace obsahu s výhledem k alteraci. Důvodem výběru je nejen odlišné složení skupinky, ale také nejtěžší úkol, který byl ve třídě zadán.

4:58 – 9:38 /31:58 – 36:38/ Presentace skupiny č. 5.: Problémy současné Afriky (práce s textem)
Úkol:

1. „Přečtěte si text s názvem Problémy současné Afriky. Najděte v textu hlavní problémy, které trápí obyvatelstvo dnešní Afriky. Rozdělte je na oblast – Přírodní problémy, politické problémy a sociální problém. Zkuste svými slovy tyto problémy v jednotlivých oblastech charakterizovat.
2. Vysvětli pojmy: Unicef, Lékaři bez hranic, adopce na dálku.

Afrika patří mezi třetí největší kontinent světa a leží na všech čtyřech polokoulích. Její pobřeží není moc členité. Afrika je omývána dvěma oceány – Atlantským a Indickým. Najdeme zde tropické deštné pralesy, savany a také pouště. Na jedné straně víme, že tropické deštné lesy jsou pro lidstvo obrovským zdrojem kyslíku, na straně druhé ale pro mnohé Afričany i zdrojem obživy a to hlavně v oblasti těžby vzácného dřeva. V důsledku těžby stromů, těchto pralesů ubývá a s nimi také různých druhů rostlin a živočichů. Opakem deštných pralesů jsou naopak pouště u nichž dochází ke stále většímu rozšiřování (desertifikace) ať už vlivem klimatických změn nebo činností člověka. A v poslední řadě se Afrika potýká i s nedostatkem pitné vody.

V poslední době jsme také mohli zaznamenat i větší emigraci obyvatelstva Afriky, k čemuž mohly vést jednak existenční důvody, kdy mnoho lidí se pokusilo opustit Afriku směrem do Evropy přes moře a ne pro všechny tato cesta skončila dobře. Také v mnoha státech Afriky působí různé teroristické organizace, které rozdmýchávají ozbrojené konflikty, a také může docházet z důvodu nespokojenosti obyvatelstva k občanským válkám.

A co ještě trápí obyvatele Afriky? Je to nedostatek vzdělaných lidí. Ne každý obyvatel Afriky má k tomuto vzdělání přístup. Ať už to je z důvodu nedostatku financí, a nebo chybějících školských zařízení. Stále zde nacházíme i spoustu negramotného obyvatelstva. Lidé afrického kontinentu patří k nejchudším na světě. S tím souvisí i podvýživa obyvatelstva. Trápí je i nemoci jako je AIDS, který se šíří v Africe rychleji než na jiných kontinentech a to hlavně v důsledku nedostatečné osvěty. Dalšími nemocemi je ebola, spavá nemoc, malárie. Určitě tam není tolik lékařů ani nemocničních zařízení, které by bylo potřeba. A určitě v Africe zaznamenáme i problémy s otázkou rasismu (apartheid).“

Postřehy učitelky:

V této skupině byly žákyně, které mají ze zeměpisu jedničku. Dostaly text týkající se problémů současné Afriky. Měli problémy rozdělit na přírodní, politické a sociální a stručně je charakterizovat. Na závěr pak vysvětlit pojmy týkající se světových organizací, které v Africe pomáhají.

Problematiku odprezentovaly premiantky třídy – Veronika (začala jako první světle růžové triko, černý svetřík, culík) a Alenka (jako druhá, sedí zády, culík, fialový svetřík, brýle). Zbylé dvě žákyně Elen a Karolína nechtěly mluvit před kamerou, ale aktivně se účastnily při zpracování úkolu.

Komentář: Tento úsek videohospitace byl rovněž vybrán k rozboru výukové situace. Důvodem bylo, že úkol je odlišný od všech ostatních a ve skupince se nacházejí nejlepší žákyně třídy.

9:39 – 14:18 /36:39 – 41:18/ Závěr hodiny – mezipředmětové vztahy, hodnocení

Učitelka: povzbuzuje žáky k odpovědím na otázky ohledně mezipředmětových vztahů v tématu Afrika, v závěru hodnotí hodinu, uděluje známky, děkuje za spolupráci. Přestože je sama přesvědčena o tom, že ne všichni žáci pracovali (vyplývá to i z jejich písemných poznámek), navrhuje všem jedničky.

Žáci: uvádějí konkrétní příklady mezipředmětových vztahů (pojmy z dějepisu, přírodopisu, fyziky či občanské výchovy). Sami hodnotí svou práci ve skupinkách. Autoevaluace je v tomto případě na místě, protože je to dovednost, se kterou mívají žáci potíže, avšak v rámci skupinky nejsou tak ostýchaví a nedochází ve větší míře ke známému jevu podhodnocení či přehodnocení svých výkonů. Pokud se jedná o hodnocení, nesouhlasíme s alibistickým rozdáním jedniček všem žákům, jelikož toto hodnocení neodpovídá výkonu žáků. Pokud to mají být známky za aktivitu, pak určitě všichni žáci nezapojovali aktivně, což znamená, že toto hodnocení je pro některé demotivující – vědí, že při skupinové práci dostanou všichni výbornou. Na druhou stranu pokud to měly být známky za vědomosti, pak z průběhu hodiny vyplývá, že ani zde všichni žáci vše nezvládli na výbornou.

Transkripce

2 videa (00015 - 26:59 minut + 00016 – 14:18 minut)

U – učitel, Ž – žák, ŽŽ – žáci, [xyz] – poznámky.

Stopáž 0:00 – 3:50

U: Tak, já vás vítám na dnešní hodině zeměpisu. Takže v dnešní hodině se podíváme na část Afriky, kterou už máme za sebou. Už máme vlastně odučenou fyzickou mapu. Jsme se dívali, mapu Afriky. A potom už jsme probrali obyvatelstvo. Ano? Tak a v dnešní hodině, abychom to všechno zopakovali, tak budeme společně pracovat ve skupinách. Skupiny si potom můžete vytvořit podle sebe, jaké budete chtít, ano? Takže, kdo bude s kým chtít, s tím bude ve skupině. A každé té skupině přidám nebo dostane ode mě nějaký úkol. Jo, který je připravený v tady těch složkách. Takže, teď si vezmete svoje věci, to znamená atlas, učebnici, žákovskou knížku a nějaké psací potřeby. A sedněte si do skupin, které budou buď po pěti, nebo po čtyřech tak, jak chcete spolu pracovat. Ano? Takže šup. Jo, přehodte se. Já nevím, kdo s kým chce pracovat.

ŽŽ: [žáci se na sebe koukají]

U: Takže chcete zůstat tak, jak jste?

-
- ŽŽ: Ne, ne, ne. [žáci se zvedají a přemísťují po třídě do skupin]
- U: No, tak se přehodte, kdo s kým chce pracovat. Ano? Ták. Tak a já se podívám kolik vás je. Tady je pět, tady jsou holky čtyři. Tady vás je kolik? Tady jste čtyři. Eee, Ctirade běž prosím tě tam do té skupiny. Gabčo půjde tady. Eee, Gabčo, pojď Alexi. A vás je kolik, pět?
- ŽŽ: Ano.
- U: Super.
- U: Tak, začínám rozdávat tedy úkoly, a ještě se chci zeptat, na které straně v atlase je učivo nebo mapy, které se týkají Afriky. Kde budeme začínat?
- ŽŽ: [hlásí se 8 žáků]
- Ž: [Tomáš B., dysortografie] sto, sto jedna.
- U: Sto. Od strany sto, sto jedna, sto dva, sto tři, sto čtyři, sto pět. Uvidíte jo, podle toho, co dostanete za úkol.
- U: Tak, já vám rozdám papíry, jo, na které můžete psát. Zároveň jsou tady úkoly. [učitel ukazuje na papír s úkoly]. Tak pokud by ještě někdo potřeboval další papír, jo, kde chce si ještě udělat nějaké poznámky, tak mi řekněte, já vám dám ty, co mám volné.
- U: Takže první skupina. Tak, tady jsou holky. Holky poprosím, tady máte něco na čtení. Sešity zavřít. Zavřít. Jo, každý sám.
- U: Tak, kteří kluci teda budou pracovat s tou mapou? Budou chodit něco ukazovat. Sedíte nejbliž u mapy, tak otázky a tady máte nějaké kartičky, jo, já k vám přijdu, a ještě vám pomůžu...
- ŽŽ: [dívčata, skupina 1 se hlásí]
- U: Holky chvíli vydržte. Já ke každému, já rozdám úkoly a ke každému přijdu, ano?
- ŽŽ: [chlapci, skupina 2 se zvedá ze židlí a shromažďují se do skupin]
- U: Chlapi, sedněte ještě.
- U: Tak, potom vy dostanete tenhle úkol.
- U: [učitel odchází ke skupině holek] Holky zkusí taky s atlasem. Ano?
- U: [učitel jde ke skupině, kde jsou žáci s poruchami učení] Tak a tady máte vy společný úkol.
- U: Tak, můžete psát na ty papíry, které máte, jo. Klidně si napište vaše jména, kteří budou pracovat v té skupině. Tam si napište vaše jména a já se budu chodit dívat. Za prvé se budu chodit dívat, jestli rozumíte zadání úkolů.
- U: [učitel zastavil řeč a kouká na skupinu č. 4 – poruchy učení] Já jsem neříkala, že máte otvírat atlasy.

U: Budu se chodit ptát, jestli rozumíte zadaným úkolům a projdu to s vámi. Ano? Takže teď si otevřete atlasy, klidně se přisuňte k sobě blíž a můžete začít.

ŽŽ: [žáci sunou židle do skupin, šum ve třídě]

Stopáž 3:51 – 16:58

U: Tak, přečtěte si text s názvem souladu současné Afriky. Najdete v textu hlavní problémy, které trápí obyvatelstvo dnešní Afriky? Rozdělte je na oblasti přírodní problémy, politické, sociální. To je konec. Tak, teď jedna si veme přírodní třeba, jedna politické, jedna sociální. Tím pádem jedné z vás zůstane, co je UNICEF, co jsou to lékaři bez hranic ... Jo, takže jste čtyři.

U: Tak, co pánové? Rozumíte zatím? Tak, najděte v atlase, budete potřebovat ukazovat na velkou mapu.

Ž: A máme ukazovat každý jednu?

U: Já to nechám na vás, jo. Já vám dám ještě potom prostor.

U: Tak, vy, našli jste?

ŽŽ: [žáci kývou hlavou, že ne]

U: Jo, nerozumíte? A kolik vás to dělá? Máte pracovat společně. Jo, takže pojdte klidně blíž k sobě.

ŽŽ: [šum ve třídě]

U: [u skupiny 5 dívek] Ne, přibližně z toho sešitu, přibližně. Pozor, nemusíš to psát celým, zaokrouhlete to. Jo, zaokrouhlete.

U: Tak, chcu se zeptat, co ... Můžu Gabko. Tak, co, rozumíte tady tomu zadání?

ŽŽ: [skupina žáků s poruchami učení] Jo.

U: Jo? A kde si budete psát, co se z toho teda vyrábí? Jo, udělejte si, pojdte, já vám pomůžu. Jo, takže najdeš si jedno. A teď chlapi budou určitě vědět

ŽŽ: [šepotem] Auta, ropa.

U: Jo, tak pomlčku a tady už ti pomáhá. Jo, už ti pomáhá, můžete nahlas, nahlas to říkejte.

Ž: Napiš benzín a ropa.

U: No počkej, z ropy není ropa.

-
- Ž: Benzín a paní učitelko nafta.
- U: Benzín, nafta. Jo, dobré a najděte nějakou další.
- Ž: Černé uhlí – na topení.
- U: No a jak se jmenují ty velké továrny nebo jak to říct, odkud k vám jde teplo domů. Jak se to jmenuje to zařízení?
- Ž: Elektrárna.
- U: Jo, jo, pomalinku. Když si nevíte rady, jestli je to napsané, nepište to. Ale jak může být sluneční elektrárna z uhlí? Brát jako energii. To nejde, jo. To je jaká... Gabko, jaká to je elektrárna. Jo, jaká? Vodní, tepelná nebo slunečná?
- Ž: Tepelná.
- U: Tepelná, no super, super.
- U: [jde opět k jiné skupině a mluví k celé třídě] Tak, vy už jste začali pracovat pomalu. Nedávám vám časový limit. Já se budu dívat na skupinu, které to bude nejspíš trvat nejdéle, ale myslím si, že by vám na to mělo stačit 10 minut. Jo, takže je 12 hodin, jo, takže těch 10 minut by mělo stačit.
- ŽŽ: [skupina žáků s poruchami] stříbro. Takže to jsou šperky. Co ještě. Napiš šperky, ozdoby.
- U: [Ke skupině chlapců u mapy] Co tady máte? Rozdělte pojmy na vodstvo. Tak vodstvo máte kde? No, tak přečtete si prosím to. Na lavici, na lavici no. No vodstvo, pohoří, pouště, ostrovy, poloostrovy zvlášť. Tak, v tom případě si pánové potom zjistěte, kde je, co na mapě. Můžete klidně dva chodit k tabuli, jo.
- U: [přichází ke skupině uprostřed] Tak, jak to vypadá tady?... Moment, napiš, jak je možné tyto plodiny využít. Jak je možné využít, ano? Napiš třeba, jednu plodinu, pomlčka, jak jí využiješ, jo? Co se z toho třeba vyrábí.
- U: [učitel jde ke skupině 5 děvčat] Tak, co vy holky?
- ŽŽ: [šum ve třídě, žáci pracují]
- U: Takže, tak nějak to můžete zdůvodnit.
- U: [přichází ke skupině žáků s poruchami učení]
- Ž: Paní učitelko, my jsme našli toto ale ...
- U: To nevádí, když nevíte, nevádí, nevádí.
- Ž: Rtuť. [jeden žák našel značku, nicméně na ní nikdo nereaguje]

-
- U: Počkej, jo tak piš. Tak, takže zase energie. Ale můžeš to zase použít jako pohon. Jo, jo, tak. Platina, platina je něco podobného jako ..., co se z ní dělá? Jo máš tady jako jednu skupinu. Jo tady máš, tomu se říká drahé kovy všemu. Jasně, jasně, výborně.
- U: [učitel jde do prvních lavic] Tak, já se teda podívám ještě, jak to vypadá tady. Už pomalinku holky.
- ŽŽ: Jo, my už to skoro máme.
- U: Dobrý, dobrý. Já vás projdu všechny. Super. Tak, jak jsou na tom chlapi?
- ŽŽ: Už to skoro... Ještě podepsat.
- U: Tak, napište si, jo, každý si napíše jméno, nebo příjmení si napište na ten list, s kým jste spolupracovali v té skupině.
- U: [u skupiny kluků u mapy] Můžu se ještě podívat? Tady vidím, ještě něco chybí.
- ŽŽ: [hlásí se dívka ze skupiny na konci třídy]
- U: [jde k holkám z té skupiny] Ano... To je jedno a to stejný.
- U: [ke skupině s poruchami učení] Tak, jak to vypadá tady?
- Ž: [Gabka] Paní učitelko, my máme jedničku a dvojku.
- U: Dobře. Jo, jaké je to hospodářství Afriky? Rozhodněte, jestli je zaostalé nebo rozvinuté nebo jsou na vysoké úrovni.
- Ž: Zaostalé.
- U: No, to hospodářství je méně rozvinuté. Jo, takže to tam napište. Rozvinutý kontinent.
- ŽŽ: [opět se hlásí skupina 4 děvčat vzadu, natahují hotový papír učitelce]
- U: Ne, budete číst.
- Ž: Aha.
- U: Tak, kdo ještě potřebuje nějakou tu minutku? Tak, chlapi už jsou, holky taky, super, super. [prochází třídou až k žákům s poruchami učení] Tak, jak to vypadá tady?
- Ž: Nám ještě chybí trojka.
- U: Však tam stačí jen jedno slovo. Jo, napiš tam, že patří mezi méně rozvinuté, to stačí.
- U: Tak, chce ještě někdo chvilíčku? Tak ještě chvilinku. Co hledáte chlapi? Samozřejmě, že vám může někdo pomoci. Dobrý tedy. Tak, já vás tedy poprosím, ať si tedy sednete už na svá místa.
- ŽŽ: [žáci se přemísťují]

U: Posuňte se... A každá [chvilka ticha] A každá skupinka představí svůj úkol, který dostala a pokusí se ho odprezentovat. V těch úkolech bylo od přírody vlastně Afriky, přes obyvatelstvo, po zemědělství, hospodářství, vlastně jste tam měli. Takže budeme charakterizovat jak kdyby každou tu oblast té Afriky. Jak obecně, já budu mít nějaké dotazy, potom si porovnáme, jak jednotlivé skupiny pracovali. Komu se to podařilo líp vypracovat, kdo měl ty odpovědi nejlepší a samozřejmě, že dostanete nějakou odměnu v podobě známky, ano. Tak já bych teda začala tím povrchem, a to jsou kluci. Kluci budou chodit ukazovat i k mapě, takže se vytočte k nim, ať vidíte dopředu, ano. Vy si všichni otevřete atlas na straně 100. Oni přečtou jeden úkol a budou odpovídat postupně, já už jsem se jim dívala, první úkol mají splněný a mají ho dobře. A to, co jsem říkala na začátku, mluví jen jeden z té skupiny. Ostatní hledají společně s nima. Ano, a jsou potichu, ať je jde slyšet.

Skupina č. 1 prezentuje své odpovědi na otázky. Stopáž 16:59 – 23:07

U: Tak přečti otázku.

ŽŽ: [hlásí se jedna dívka]

U: Potom. [učitelka na ní reaguje]

Ž: Jak se jmenuje nejvyšší hora Afriky a ve kterém ...

U: [zarazí žáka] No moment, vy jste měli nějaký jiný první úkol.

Ž: Jo. Přiřaď kartičky k těmto jevům: vodstvo, pohoří, pouště, ostrovy a poloostrovy.

U: A poloostrovy. A máte je ukázat i na mapě. Takže kluci, nevím, jak jste domluvení, kdo jde k mapě ukazovat. Klidně běžte dva. Jo nebo jestli to máte rozdělené postupně. To jste si mohli zorganizovat, jak jste chtěli. Výborně.

Ž: My máme postupně. [Petr se zvedá a jde k mapě]

U: Jo vždycky řekni nahlas, co máš za pojem. Nebo ty máš kterou skupinku pojmu. Vodstvo Petře?

Ž: [Petr] Pohoří.

U: Pohoří, výborně. Tak spust'

Ž: [Petr] Východoafrická vysočina.

U: Tak všichni se dívejte, hledejte v atlasech. No, to je těžší.

Ž: [Petr] Tady.

U: Tak, tam je Východoafrická vysočina. No, další.

Ž: [Petr] Atlas.

U: Tak, pohoří Atlas. Super.

Ž: [Petr] Dračí hory.

U: Dračí hory. Ty jsou úplně na jihu Afriky. Tak, další.

Ž: [Petr] Potom Etiopská vysočina.

U: Etiopská vysočina. Tak, z těch pohoří je to všechno?

Ž: [Petr] Ano.

U: Z těch pohoří je to všechno. Tak pojď Mirku. Já akorát přendám ten stojan, ať víc vidíte. Co má Mirek?

Ž: [Mirek] Já mám jezera.

U: Aha, teď na nás vykoukne kostra z přírodopisu.

ŽŽ: [smích ve třídě]

U: Tak pojď zkusit jezera. Jo, takže jste rozdělení, dobře.

Ž: [Mirek] Zambezi.

U: Tak Zambezi je, co jezero? Ne.

Ž: [Mirek] Ne to je Viktoriiny vodopády.

U: Co to je Zambezi? To jsou vodopády? Co to je? Jsou to vodopády?

Ž+U: Nejsou.

U: Tak co je to Zambezi?

ŽŽ: [ve třídě se hlásí 5 žáků]

U: Tak mu napovězte, pomozte mu, jste spolu ve skupině.

Ž: [Mirek] Řeka.

U: Řeka. Dále?

Ž: [Mirek] Čadské jezero.

U: Tak, Čadské jezero, to tam jde slyšet v názvu. Tak, co hledáš dál?

Ž: [Mirek] Tanganika.

U: A co je Tanganika? Řeka nebo jezero?

Ž: [Mirek] Jezero

U: Jezero, výborně. Tak Adam už ukazuje Tanganiku. Super. Tak a další?

Ž: [Mirek] Čadské.

U: To už jsme měli Čadské jezero.

Ž: [Mirek] Jo. Kongo, Kongo.

U: A Kongo je co? Z těch přírodních útvarů, jinak je to i stát.

Ž: [Mirek] Řeka.

U: Řeka. Jo, tak ukázat. Tak, žádnou jinou řeku nebo zbytek má Adam?

Ž: [Adam] Ano.

U: Tak šup Adame.

Ž: [Adam] Vikto...Viktoriino jezero.

U: Tak dobře, Viktoriino jezero.

Ž: [Adam] Niger.

U: A to je co Niger?

Ž: [Adam] Eee, řeka.

U: Řeka. Super.

Ž: [Adam] Nil.

U: Nil. Tak a co je to Nil? No, no ale celý ukaž. On vede dál, ale to je... Tak a od pramene směrem k ústí. Tak. Ne ne ne to ukazuješ naopak. Od pramene, ták, a směrem na sever. Táak, výborně, a co tam ještě máš. No, další.

Ž: [Adam] Malawi.

U: Malawi. To je řeka nebo jezero?

Ž: [Adam] To je jezero.

U: Jezero, no výborně, spolupráce funguje perfektně. Všechno? Tak co má Luky?

Ž: [Luky] Já mám pouště.

U: Ty máš pouště.

Ž: [Luky] Sahara, ta je tady.

U: Táak.

Ž: [Luky] Poušť Namib. Ta je tady z boku.

U: Ta je hm. Ta je na jihu.

Ž: [Luky] A poušť Kalahari. Ta je tady.

U: Tak, jo, to už jsme zase v jižní části Afriky. Tak a poslední. Poslední je Tomáš.

Ž: [Tomáš] Já mám ostrovy a poloostrovy.

U: Ostrovy a poloostrovy.

Ž: [Tomáš] Madagaskar.

U: Madagaskar.

Ž: [Tomáš] Kanárské ostrovy.

U: Ano.

Ž: [Tomáš] A Somálský poloostrov

U: Somálský poloostrov. A Kanárské ostrovy to je vlastně souostroví, že? Tak, vy jste tam ještě měli ...Fajn sedni si... Ještě nějaké úkoly.

Ž: Jak se jmenuje nejvyšší hora Afriky a ve kterém pohoří se nachází?

U: No, tak jak se jmenuje nejvyšší hora Afriky?

Ž: Kilimandžáro.

U: Kilimandžáro. Super. A ve kterém pohoří se nachází?

Ž: Nachází se ve Východoafrické vysočině.

U: Vysočině. Ták, a další úkol ještě tam byl.

Ž: Jak se jmenuje nejdelší řeka Afriky a do kterého moře ústí?

U: No?

Ž: Nil a vlévá se do Středozemního moře.

U: Takže nahlas, je to Nil a vlévá se do Středozemního moře.

Ž: Na které řece najdete Viktoriiny vodopády?

U: Tak, na které najdeme Viktoriiny vodopády?

Ž: Zambezi.

U: Na Zambezi. Jo? Mirek to říkal vlastně už na začátku. Tak, a to jste měli všechno, je to tak?

ŽŽ: [celá skupina] Ještě jedna.

-
- U: Ještě jedna.
- Ž: Jak se jmenuje největší poušť Afriky a také světa? Sahara.
- U: Je to Sahara. Tak, jestli jste poslouchali, měl Davide všechny ty otázky, co jsem tam napsala, měli ty odpovědi dobře?
- Ž: [David přikyvuje]
- U: Jo? Byly dobře? Poslouchal si? Tak, já souhlasím s tím, co jste tam měli, jste šikovní, super. Kde máme teda další skupinu?
- ŽŽ: [ozvala se děvčata zezadu]
- U: Chcete vy? Tak začněte. Tak, ale tady se už přesuneme k obyvatelstvu, no.

Skupina č. 2 prezentuje své odpovědi. Stopáž 23:08 – 25:31

- Ž: [Iveta] Napište, které lidské rasy žijí v Africe. Takže nejvíce je tam černé rasy, potom je to bílá rasa, ta je na severu a potom jsou smíšené rasy a ty jsou na jihu.
- U: Smíšené, výborně.
- Ž: [Iveta] Napiš kolik má Afrika obyvatel. Takže je to zaokrouhleně na milion obyvatel.
- U: Tak kolik mají těch obyvatel?
- Ž: [hlásí se Viki, růžové tričko]
- U: Kolik jich je Viki?
- Ž: [Viki] Afrika má jednu miliardu a 33 milionů obyvatel.
- U: Jo, takhle, jednu miliardu, jo jednotky, pozor na jednotky. Jo.
- Ž: [Iveta] Pomocí na straně 103 zjisti, kde je v Africe nejhustší osídlení a kde je nejřidší osídlení a zdůvodni proč tomu tak je. Takže největší osídlení je na jihu a nejřidší osídlení je na severu, protože tam jsou pouště, je tam málo vody i v horách.
- U: Takže tam nejsou vlastně vhodné podmínky pro život.
- Ž: [Iveta] Ano. Pomocí atlasu na straně 103 zjisti, jakého náboženského vyznání jsou lidé v Africe. Takže je to muslimské a křesťanské.
- U: Tak a tomu se neříká muslimské, ale jak se tomu náboženství ...
- Ž: [Iveta] Ale Islámské.
- U: Islám a vyznavači islámu jsou?
- Ž: [Iveta] Muslimé.

-
- Ž+U: Muslimové.
- U: Super, křesťanské a ještě nějaké náboženství tam je.
- Ž: [Iveta] Katolické?
- U: Jaké ještě Viki?
- Ž: [Viki] Také tam je tradiční náboženství a je jich většina, kteří vyznávají tady toto.
- U: Takže jsou to jak kdyby ty domorodé kmeny, které mají své tradiční náboženství, super, a další?
- Ž: [Iveta] Pomocí atlasu na straně 103 se lidé dožívají 70 let věku, ve kterých částech Afriky? Nejlépe se dožívají nejvíce let lidé na severu. A vytvoř nadřazené slovo pro tyto pojmy. Křováci, Pygmejové, Masajové, Hotentoti, Zulové. Jsou to kmeny.
- U: Domorodé kmeny Afriky. Ano, super, výborně. Tak jste vlastně taky splnili všechno, jste šikovní. Potom si řekneme na závěr, kdo byl teda nejlepší z těch skupin.
- U: Tak co mají chlapy?

Skupina č. 3 prezentuje odpovědi. Stopáž 25:32 – 27:00 (video 00015) a 0:00 - 01:42 (video 00016)

- Ž: [David] Napiš, které plodiny se pěstují v Africe. Pěstují se tam pšenice, kukuřice, rýže, proso, čirok, brambory, batáty, maniok, cukrová třtina, olivovník, kokosovník, podzemnice olejná, citrusy, vinná réva, datlovník, banánovník, čajovník, kakaovník, kávovník, bavlník, koření, tabák a kaučovník.
- U: Kaučovník jo. Výborně, to jak bychom měli naložený kamion a už jeli. Tak, co tam máte dál teda?
- ŽŽ: [smích ve třídě]
- Ž: [David] Napiš, jak je možné tyto plodiny využít.
- U: Tak, vyber si jen některé, jak bys ty plodiny některé využil. Nebo jestli jste nad tím přemýšleli které. Tak, co navrhuje Ondra?
- Ž: [Ondra] Třeba mouku?
- U: Ne, řeknu plodinu a co se z ní vyrábí.
- Ž: [Ondra] Pšenice, mouka.
- U: Pšenice, mouka, super. Co dál?
- Ž: [David] Z bavlníku bavlna.

-
- U: Z bavlníku bavlna, super. Co když řeknu rýže? Kde využiješ rýži? Alexi kde využiješ rýži? Luky ví?
- Ž: [Luky] K jídlu?
- U: No, k běžnému jídlu, ano, k obědu vlastně jako příloha. Tak, pak jste tam měli olivovník. Co z olivovníku využijete Viki?
- Ž: [Viki] Z olivovníku máme plody, tzv. olivy a z nich se vyrábí olivový olej nebo je můžeme použít v obchodě v konzervách.
- U: Zavařené. To stačí, výborně. Tak zkuste ještě jednu plodinu si vybrat.
- Ž: [David] Čajovník.
- U: Čajovník. No, co z čajovníku?
- Ž: [David] Čaje.
- U: Je, vlastně, nebo vyrábí se z toho čajovníku se zpracovává potom čaj, z těch čajových, z těch lístků. Tak, co jste tam měli za další otázku?
- Ž: [David] Napiš, které z těchto zemědělských plodin jsou hlavním vývozním artiklem Afriky.
- U: Tak, co hlavně vyváží z těch plodin?
- Ž: [David] Banány.
- U: No, banány, souhlas.
- Ž: [David] Citrusy.
- U: Souhlas.
- Ž: Batáty, maniok.
- U: [učitelka kroutí nesouhlasně hlavou] Co to je batáty a maniok? K čemu byste to přirovnali u nás v České republice.
- ŽŽ: [hlásí se jeden žák]
- U: Luky?
- Ž: [Luky] K bramborům.
- U: No, jsou to brambory, ale sladké. Oni mají ještě jiné vývozní artikly, co se týká zemědělství. Já teda jednomu z nich holduju. Nevím, jestli to je dobře nebo špatně. A vy možná po ránu taky si dáte.
- ŽŽ: [hlásí se 2 žáci]

U: Víš Marťo? Ee, Tome?

Ž: [Tomáš M.] Čaj?

U: No, dejme tomu čaj.

Ž: Kakao a káva.

U: Kakao a káva, jo, to je pro ně nejdůležitější, z toho mají hodně penízků. A to poslední, ta poslední otázka?

Ž: [David] Napiš, která zvířata se chovají v Africe. Chová se tam skot, buvoli, ovce, kozy, prasata a velbloudi.

U: A velbloudi. Jo, tak to jsou asi ti nejdůležitější. Určitě byste tam našli i drůbež.

U: Tak, kdo ještě nebyl? Holky nebyly a tady skupinka. Necháme holky na konec, vy to máte takové povídací.

Skupina č. 4 prezentuje odpovědi na své otázky. Stopáž 01:42 - 04:57 (video 00016)

U: [ke skupině s poruchami učení] Tak a vy jste měli co? Kdo bude mluvčí? Gabka jo?

Ž: [Gabka] My jsme měli hospodářství. Bylo to na straně 104. Napište nerostné suroviny, které se těží v Africe a vypište je na vložený papír. Těží se tam...

U: [skočí do řeči Gabce] Tak a já tě přeruším ještě. Vezmi to ještě s tou druhou otázkou. Co ještě umíme z těch nerostných surovin udělat.

Ž: [Gabka] Popřemýšlej se z těchto nerostných surovin mohlo vyrábět. Ropa, vyrobí se z toho benzín a nafta.

U: Dobře.

Ž: [Gabka] Černé uhlí použije se tepelná elektrárna.

U: Tak použije se v tepelné elektrárně.

Ž: [Gabka] Železná ruda.

U: No, když tam slyšíš železná ruda, co se z toho bude vyrábět?

ŽŽ: [opět se hlásí Viki]

Ž: [Gabka] Železo.

U: Získá se z toho železo. Ale surové železo my nevyužijeme. Co se vyrábí z toho surového železa? Jaká slitina, ona se jmenuje. Zkusíte na to přijít, co se? Začíná to ...víš Viki?

ŽŽ: [hlásí se David a Viki]

Ž: [Viki] Ze železa se vyrábí ocel?

U: Vyrábí ocel, jo, dobrý.

Ž: [Gabka] Pak je Mangan.

U: To nevadí, že nevíte. Protože jste neměli ještě chemii. Ale to, co víte, běžně třeba co už jste slyšeli. Tak co máš dál?

Ž: [Gabka] Zlato, vyrábí se šperky a ozdoby. Platina taky šperky a ozdoby. Stříbro, medaile a ozdoby.

U: No, vlastně se dají i zlatem jakoby pozlatit, jo, jinak se zlato dá využít třeba v zubařství. Jo, zubním lékařstvím.

Ž: [Tomáš B.] Nebo trofeje.

U: Nebo trofeje nějaké pozlatit. Jo, nebo třeba národní divadlo víte, že tam máte plátky, jo, tak na nějaké budovy. Dobrý, tak co dál Gabko?

Ž: [Gabka] Další jsou krevely a trafa.

U: No, dále.

Ž: [Gabka] Kobalt. Používá se k magnetu.

U: Při výrobě magnetu, no.

Ž: [Gabka] Zemní plyn. Při topení se používá.

U: Takže zase na topení, dokonce i u aut se dá využít, jo.

Ž: [Gabka] Uran je balvan. Ee, paliva.

U: Palivo kde? Jaké? Tak, uhlí jsme měli v tepelné elektrárně a ten uran budeme mít v jaké?

ŽŽ: [hlásí se 6 žáků]

Ž: [Tomáš B.] V jaderné elektrárně.

U: V jaderné elektrárně. No, super, tak dívám se, že to máš všechno.

Ž: [Gabka] Titan, ocel a potom diamanty, prsteny.

U: Á, diamant, ten je nejdůležitější. Tak, kde jste našli hlavně, když se podíváte zpátky, pomocí světových stran mi řekněte to zlato, platinu, diamanty, stříbro. Na severu, na východě, na západě nebo na jihu Afriky?

Ž: [Tomáš B.] Na jihu?

U: Na jihu. Jo, správně, na jihu. Tak a poslední otázka, která tam byla.

-
- Ž: [Gabka] Charakterizuj hospodářství Afriky. Není to rozvinuté.
- U: Takže nemají moc rozvinuté hospodářství. A když se zeptám. Když víš, že do hospodářství patří zemědělství, průmysl a nějaké služby, která, které z těchto odvětví, jak kdyby v té Africe nejvíc rozvinuté, když teda?
- ŽŽ: [hlásí se opět 3 žáci]
- Ž: [Gabka] To zemědělství?
- U: Výborně, to zemědělství. Super, takže patří celá, skoro jako celý ten kontinent v průměru, mezi ty slabší země, co se týká hospodářství.

Skupina č. 5 prezentuje své odpovědi. Stopáž 4:58 – 9:38 (video 00016)

- U: Výborně, no a poslední měly holky. Jaké témata?
- Ž: [Veronika] Měly jsme problémy současné Afriky a pojmy.
- U: Tak. Problémy současné Afriky mají, ano. A nějaké pojmy tam jsou.
- Ž: [Veronika] Mají přírodní problémy ...
- U: [skočí do řeči žákyni] Tak, ještě já se zeptám. Vy jste holky četly už, co jste měli dělat. Co jste dostaly? Dostaly jste nějaký text a co jste měly s tím udělat?
- Ž: [Veronika] Měly jsme vypsát jaké mají hlavní problémy.
- U: Tak. Jaké mají hlavní problémy v Africe a rozdělily jste si je na jaké ty problémy, které tam mají.
- Ž: [Veronika] Na přírodní, politické a sociální.
- U: Tak, přírodní, politické a sociální. Tak Verčo, ty teda začínáš s kterým?
- Ž: [Veronika] Já mám přírodní a sociální a Alča má politické a pojmy.
- U: Tak, co dělaly holky?
- ŽŽ: Ony to psaly a my je tu říkáme.
- U: Jo tak, vy chcete jako mluvčí. Dobrý, dobrý, chápu. Můžete začít. Tak. Přírodní problémy.
- Ž: [Veronika] Přírodní problémy. První je desertifikace, což je rozšiřování pouští, úbytek pralesů, mají tam nedostatek nezávadné vody. A poslední snižování živočišných a rostlinných druhů.
- U: A to souvisí vlastně s jak kdyby s tím ubýváním deštných pralesů. Já se chcu zeptat, proč oni hlavně těží to dřevo v těch deštných pralesech. Co to je za dřevo, co z toho vyrábí?
- Ž: [Veronika] To je dřevo na nábytek.

-
- U: Vzácné dřevo, ze kterého třeba vyrábí nábytek. A proč tam mají málo vody? Nebo kde hlavně je málo vody?
- Ž: [Veronika] Hlavně v pouštích.
- U: Na pouštích. Super a mají tam třeba tak jak je ve městech u nás kanalizace nebo s tím je tam problém?
- Ž: [Veronika] Oni tam mají jen nějaké studny, ale vodovody tam nemají.
- U: Tak, ne všude, jo. Ve velké části Afriky chybí. Takže to byly přírodní problémy, tak, co dál? Budete se střídat?
- Ž: [Kýve hlavou, že ano]
- U: Jo, tak ty máš které teda?
- Ž: [Alena] Já mám politické problémy. Tam jsou ozbrojené konflikty, jako třeba občanské války, terorismus. Potom tam je korupce. Je tam emigrace, to je odchod lidí do zahraničí. Přes moře to jsou uprchlíci a mnoho z nich při cestě zahyne.
- U: A proč ti lidé odchází z té Afriky?
- Ž: [Alena] Protože oni vlastně hladoví a my si ... Ne,
- U: No...
- Ž: [Alena] Oni odcházejí do měst, že si chtějí najít nějakou práci.
- U: Tak, ve městech by si chtěli najít práci. No a co je problém u těch lidí? Co oni vlastně nemají? Co jim tam ještě chybí v té Africe? To možná už Verča má u svých sociálních problémů. Jo, tak zkusíš? To potom navazuje na ty politické. No
- Ž: [Veronika kýve, že má]
- Ž: [Veronika] Mají nedostatek vzdělání, takže jim tam chybí učitelé, různí lékaři a potom nedostatek financí, mají podvýživu a mají spoustu nemocí jako je AIDS, ebola, malárie, tse-tse a malárii přenáší komár a ...
- U: Dobrý, výborně, super. Takže vlastně to byl jeden z důvodu, že jim tam chybí vzdělání, oni by chtěli lepší práci, jo, ale nemohou tam práci najít, tak si myslí, že jí najdou v Evropě, odchází. Bohužel sami vidíte někdy v televizi, jak to dopadne, že někteří vlastně tu emigraci nebo ten převoz přes to moře nepřežijí. Jakým mořem musí, jaké moře musí přeplout, když se chtějí dostat z Afriky do té Evropy?
- ŽŽ: [hlásí se 8 žáků]
- U: Martine.
- Ž: [Martin] Středozemní moře.

-
- U: Středozemní moře. Super.
- U: Já se teď ještě, než začneme s nějakým tím hodnocením vašich, zeptám na některé věci. Každý jste měl něco jiného.
- ŽŽ: [hlásí se Alena z poslední skupiny]
- U: Ještě máš?
- Ž: [Alena] Ještě máme ty pojmy.
- U: Jé, já jsem zapoměla na ty pojmy, jasně.
- Ž: [Alena] Takže UNICEF, to je organizace, která pomáhá vlastně lidem nebo hlavně dětem, kteří to potřebují. Třeba dostanou nějaké oblečení a tak.
- U: Finanční pomoc, že, školství.
- Ž: [Alena] Potom máme Lékaři bez hranic. To je, že tam přijede třeba někdo z Evropy, jakože jim tam pomáhá s nějakýma nemocema.
- U: Nebo při operacích, ukáže jim, jak se operuje. Dodají vlastně přístroje. A nejenom v Africe, oni jsou třeba i v Indii a tam, kde je potřeba.
- Ž: [Alena] A adopce na dálku. Oni tam třeba posílají peníze a pomáhají jim ve vzdělání a ...
- U: Takže organizace u nás v České republice, třeba jako Adra, zprostředkují, jo, že si můžete na dálku adoptovat na dálku nějaké dítě v té Africe a poskytnete mu nějakou finanční částku na jeho školní vzdělání. Jo, super, super, perfektní.

Závěr hodiny. Stopáž 9:38 – 14:18 (video 00016)

- U: Já se jenom chci zeptat. Když jste to tak různě pročítali a dělali jste ty úkoly. My máme teďka zeměpis, je to tak?
- ŽŽ: [velká část třídy dohromady odpoví] Ano.
- U: Chci se zeptat. Slyšeli jste buď už nějaký pojem, nebo já nevím část něčeho o té Africe v jiném předmětu, než je zeměpis? Kde Tome?
- Ž: [Tomáš B.] Přírodopis.
- U: No a které to byly ten přírodopis.
- Ž: [Tomáš B.] To je to, zemědělství.
- U: Takže v přírodopise jsme se bavili o zemědělství o plodinách asi, že o těch rostlinách. Co dál?
- Ž: [Viki] Slyšeli jsme také nějaké prvky, které jsme se učili ve fyzice. Třeba to železo a slitina, která se vyrábí ze železa.

U: Super, takže fyzika vlastně v návaznosti na nerostné suroviny.

Ž: [hlásí se Iveta a Tomáš M.]

U: Ivet?

Ž: Různé, jako třeba deštný prales.

U: No, a to jako kde? Já myslím někde jinde než v zeměpise. Jo, nějaký jiný předmět. V přírodopise, když jsme se učili o jednotlivých jak kdyby pásech.

Ž: Ano

U: No, dobře.

Ž: [Viki] Nějaká zvířata.

U: O zvířatech jsme mluvili kde?

ŽŽ: V přírodopise.

U: V přírodopise jsme něco nakousli, ale ještě... Další předměty ne, další jste nemluvili, nebo ještě o něčem v přírodopise na začátku? Víš Alenko?

Ž: [Alenka] Třeba ještě dějepis?

U: No a v dějepise co z té Afriky?

Ž: Třeba...války

U: U válek ještě určitě nejste u těchto konfliktů. Ale co v dějepise? Zkuste, zkuste přemýšlet. Určitě o něčem vám říkal. Kluci měli ten pojem. O něčem vám určitě říkal pan učitel v dějepise. Který ten pojem zmínil? Co jste tam měli.

ŽŽ: [hlásí se Viki a Luky]

U: No. [dívá se na Lukyho]

Ž: [Luky] O pouštích? Sahara?

U: No, tam se něco stavělo. Co se tam stavělo v dávné minulosti?

Ž: [Tomáš B.] Pyramidy.

U: Pyramidy. A ještě nějaké civilizace tam vznikají podél něčeho, první.

ŽŽ: [neustále se hlásí Viki]

U: Podél čeho tam vznikají první civilizace? Viki?

Ž: [Viki] V Africe vznikly civilizace jako třeba Mezopotámie a Egypt.

U: To není Afrika, Mezopotámie.

Ž: [Viki] Tak, Egypt.

U: No ale v Africe kde. V oblasti si říkala.

Ž: V oblasti řeky Nilu.

U: V oblasti řeky Nilu. Super, jo, takže to jste určitě slyšeli v dějepise a holky tam měly ještě něco z přírodopisu. Když četly ty problémy. Myslím, že Verča to tam měla. No podívej se, co tam máš.

Ž: Ty nemoci?

U: Ty nemoci, jo, ty nemoci. A když jste je slyšeli, o kom jsme se učili v přírodopise? Víš Alexi?

Ž: O virech?

U: O virech.

Ž: Ta moucha tse-tse. Spává nemoc.

U: Moucha tse-tse, spává nemoc. To, když jsme měli prvoky.

ŽŽ: [hlásí se 3 žáci]

U: Jo, takže tam jsme je vlastně slyšeli. Výborně, tak, já se zkusím zeptat. Všichni jste pracovali velice dobře, každý se zapojil, což vás chválím. Byly tam takové drobné nedostatky, kdy si nejste jistí. Zase zopakuju to stejné. Jinak to jde vidět v atlase, jinak na té mapě. Tak to ještě procvičíme. Já se teda chci zeptat, kdo si myslíte, která skupina to měla, jakože nejlépe zpracované, ten, co dostali.

Ž: [Tomáš B.] Holky ve předu.

U: Myslíte, co měly holky ty pojmy vlastně a plus ještě měli problémy Afriky. Tak, kdo má nějaký jiný názor?

ŽŽ: [rozjela se diskuze a každý skáče druhému navzájem do řeči]

U: No, kluci to taky neměli špatně udělané. Co tady? [ukazuje na skupinu děvčat vzadu skupina 2]

Ž: My ne.

U: Vy ne? Fajn ale já poslouchám, proč vy ne.

ŽŽ: Všichni jsme to měli dobré.

U: Tak, no, co Tomáši?

Ž: Ta skupina uprostřed.

- U: Ta skupina uprostřed? A co sní? Měli to dobře? Nebo špatně?
- Ž: No, měli to dobře. Měli tam taky hodně těch
- U: Měli tam hodně i toho hodně našli. Tak, poslouchejte, takže dívala jsem se, nebo když jsem vás poslouchala, všichni jste se naučili, všichni už umíte hledat v tom atlase. Všichni umíte, jak kdyby pracovat s pojmy, které se týkají těch základů Afriky. Takže jestli souhlasíte se mnou, já myslím, že ano, každý si za dnešní hodinu a za tu práci zaslouží jedničku. Je to tak?
- ŽŽ: Ano.
- U: No, nahlas.
- ŽŽ: [žáci křičí] Ano.
- U: Super, takže můžete si všechno zavřít, doneste mi na stůl žákovské knížky, já vám napíšu známky.

2. Analýza výukové situace

2. 1. Strukturace obsahu

Na první úrovni je z pohledu metodiky AAA naučení se pojmům, dosažením druhé úrovně je porozumění konceptům, jevům, souvislostem v rámci předmětu a třetí úroveň je přesahem k dosažení kompetencí – dovedností. Lze tedy posuzovat kvalitu výuky z hlediska spojení mezi rozvojem dovedností a osvojováním samotného učiva.

Posouzením výukové situace jsme došli k závěru, že daná hodina splnila předem stanovený cíl, byla zaměřena hlavně na zopakování a fixaci základních pojmů. Žáci vyhledávali informace, třídili je a propojovali. Někteří z nich byli schopni je vysvětlit a vyjádřit svými slovy. V případě rozvíjení analýzy a porozumění obsahu docházelo ke konceptualizaci, čili k používání obecně užívaných termínů, znaků a symbolů (v legendách map) a propojování s poznatky z jiných vzdělávacích oblastí (fyzika, přírodopis, dějepis), chybělo žákovské zkoumání. Třetí oblast – metakognice, řízení učení a motivace byly částečně rozvíjeny pomocí práce ve skupinách, kdy žáci poznali, kdy je vhodnější spolupracovat a komunikovat a kdy izolovat, aby došli v určitém čase ke správným řešením zadání. Někteří z nich prokazovali zájem o učení, plánovali a organizovali svou práci. Z pohledu didaktické výstavby vyučovací hodiny je toto vrstvení v pořádku.

Nyní se budeme zabývat příklady rozdělení jednotlivých pojmů a dovedností mezi tematickou, konceptovou a kompetenční vrstvu.

Tematická vrstva zachycuje pojmy a témata nejbližší smyslové zkušenosti žáka. Předpokládáme, že s mnohými pojmy byli žáci seznámeni (fotografie, filmy).

Kilimandžáro, křesťan, Křovák, čajovník – čaj, zlato, uhlí, malárie, konflikt, hladomor, uprchlík, Středozemní moře...

Konceptová vrstva zachycuje obecné pojmy, jevy, zákonitosti.

Vodstvo, pohoří, pouště, ostrovy, rasy, náboženství, zemědělské plodiny, sociální problémy, migrace, adopce na dálku, hospodářství

Kompetenční vrstva pojmenovává dovednosti žáků, schopnost a možnost jejich rozvíjení.

Kompetence komunikační, k učení, k řešení problému:

- Žáci si sami rozdělují jednotlivé úkoly v rámci skupiny
- Žáci vyhledávají a ukazují v atlasech a na nástěnných mapách zeměpisné objekty
- Žáci přiřazují geografické názvy k nadřazeným pojmům (vodstvo, povrch)
- Žáci dovedou určit, k čemu se využívají jednotlivé plodiny
- Žáci dovedou přiřadit k nerostným surovinám produkty
- Žáci jsou schopni číst tematické mapy (správně přiřadit symboly k jejich významu, lokalizovat je, vyčíst hustotu zalidnění či věk dožití)

3. Alterace

3.1. Posouzení kvality výukové situace

Než se dostaneme k analyzované výukové situaci, budeme se snažit celkově vystihnout kvalitu hodiny. Jednalo se o fixační hodinu, ve které mohly být motivačním prvkem zajímavé otázky směřované ke zkoumání a práci se zdroji, dále to mohla být soutěživost a také hraní rolí. Pokud se jedná o zpracování jednotlivých úloh, pak mohlo být sjednocené použití 2. osoby jednotného či množného čísla a učitel by měl klást důraz na správnou interpunkci. Je správné, že zadání bylo vytištěno a žáci tak neměli problém s jeho čtením a zpracováním, což ukazuje na fakt, že čtení s porozuměním mají žáci zvládnuto. To, co nám chybělo v celé hodině, byla aktivita žáků během prezentací, dále naprostá absence obohacení opakovací hodiny o další zajímavosti a hlavně výstup. Výstupem míníme zápis přinejmenším těch úkolů, které žákům dělaly problémy, nebo zhotovení mentální mapy. Úkoly zaměřené pouze na výčet plodin, zvířat či surovin je nedostačující, dítě si to nezapamatuje, protože nemusí přemýšlet či hledat souvislosti. Dalším nedostatkem bylo nevyužití dataprojektoru, i když tento byl po celou hodinu v chodu. Učitelka svými otázkami, úkoly ověřovala žákovské porozumění dříve zavedeným pojmům, ověřovala, zda jsou žáci schopni správně lokalizovat uvedené zeměpisné názvy na mapě. Velmi často však v reakci na žákovskou odpověď opomíjela příležitost ponechat dětem prostor pro uvažování a vyvolala premianta, který správnou odpověď vychrlil. Což samozřejmě může působit jako snaha o spád hodiny, ovšem na úkor slabších žáků, ti nejsou motivováni k lepším výkonům, když vědí, že jejich odpověď doplní či opraví premiant. Obecně žáci pracovali v tichosti, nevyrušovali se při prezentacích, někteří z nich byli aktivní po celou vyučovací hodinu. Konstatujeme, že tato třída je zvyklá pracovat ve skupinách a je zřejmé, že mnozí žáci jeví zájem o učení.

3.2. Návrh alterace a její přezkoumání

Pokud tato hodina měla být fixační a cílem bylo zopakování veškerých přírodních podmínek, pak prvním návrhem je pečlivější **výběr témat** do skupinové práce. Otázkou je, zda je nutné věnovat se v této části učiva celou hodinu pouze fixaci. Proč opakovat nerostné bohatství či zemědělství, které jsou více probrány v jednotlivých regionech a nezaměřit se na podnebí, přírodní krajiny. Pokud si měla celá třída tato témata zopakovat, určitě pro zvýšení motivace a pozornosti navrhujeme **pracovní listy** se základními otázkami **pro každého žáka** samozřejmě se zachováním skupinové práce. Tímto by z celé fixace měl každý žák konkrétní výstup a musel by dávat pozor po celou dobu prezentací jednotlivých skupin. Pokud nejsou pracovní listy či povinnost si výstupy zapisovat alespoň do sešitu, pak se žáci soustředí pouze na úkoly své skupiny. Efektivita této hodiny by se zvýšila, kdyby právě **žáci hodnotili správnost** odpovědí jednotlivých skupin, kdyby museli dohledávat správné odpovědi a mohli při tom používat učebnice, sešity, internet a jiné zdroje. Takto jsme byli svědky hodiny, kdy většinou kontrolu práce provedla pouze vyučující a ostatní žáci v té době nepracovali. Navrhujeme, aby v další skupinové práci došlo k větší **diferenciaci úloh** pro nadané žáky a žáky podprůměrné. Důvodem je to, že se v této hodině některé žákyně nudily (což je vidět z barevného provedení úkolu zdobeného symboly nesouvisejícími se zeměpisem) a naopak jiní žáci nebyli schopni ani po nápovědě učitelky zpracovat správně téma. Dále doporučujeme klást větší důraz na způsob a **úroveň prezentace**, rozvíjet tímto kompetenci ke komunikaci. Mnozí žáci mluvili nesrozumitelně, tiše, nebo nebyli schopni ani zadání přečíst, avšak ze strany vyučujícího byly tyto aspekty prezentace opomíjeny. Učitelka tak často opakovala výpovědi po žácích, aby je slyšela celá třída, namísto využití času k poskytnutí **dalších doplňujících informací** či zajímavostí. Je známo, že i při opakovací hodině se mají žáci dozvědět další nové poznatky, které sice již nemusí být pouhými základy určenými pro průměrné žáky, ale mohou to být informace pro nadprůměrné žáky, které často zaujmou i ty ostatní. Pro objektivnější hodnocení navrhujeme, aby učitel na začátku skupinové práce uvedl kritéria, dle kterých bude práci posuzovat. Je velmi vhodné v tomto místě zařadit autoevaluaci, kdy by každý žák měl vypsát, co v této hodině udělal či čemu se naučil a snažil se svou aktivitu ohodnotit. Učiteli doporučujeme lépe sledovat práci jednotlivců a hodnotit průběžně, dát dostatečný prostor k projevu nejen premiantům, ale hlavně ostatním žákům.

Výuková situace – prezentace skupiny č. 4 (nerostné suroviny)

„Pomocí atlasu na str. 104 :

Najděte nerostné suroviny, které se těží v Africe, a vypište je na přiložený papír.

Popřemýšlej, co by se z těchto nerostných surovin mohlo vyrábět.

Charakterizuj hospodářství Afriky.“

Zprvu se dalo předpokládat, že učitelka sesadila žáky s poruchami učení do jedné skupiny, aby se jim mohla více věnovat a hlavně, aby mohla diferencovat úkoly. Avšak tato skupinka se vytvořila sama a shodou okolností dostala nejtěžší úkol. Při pohledu do učebnice zjistíme, že téma nerostného bohatství je popsáno třemi větami. Naopak v atlasu je mapa, kde je v legendě uvedeno velké množství metalických, nemetalických rud a ostatních surovin, které žáci v šestém ročníku neznají. Vypisovat je pak na přiložený papír je z didaktického hlediska zbytečné. Druhý úkol nabádající žáky k přemýšlení, co by se ze surovin mohlo vyrábět, když jim učitel neposkytne žádný zdroj informací,

sklouzne opravdu jen k tomu, že ke stříbru žáci přiřadí bižuterii (po nápořádě učitele). Je třeba vyzdvihnout snahu učitelky pomoci této skupině, aktivizovat ji.

U: *[přichází ke skupině žáků s poruchami učení]*

Ž: *Paní učitelko, my jsme našli toto ale ...*

U: *To nevadí, když nevíte, nevadí, nevadí.*

Ž: *Rtuť. [jeden žák našel značku, nicméně na ní nikdo nereaguje]*

U: *Počkej, jo tak piš. Tak, takže zase energie. Ale můžeš to zase použít jako pohon. Jo, jo, tak. Platina, platina je něco podobného jako ..., co se z ní dělá? Jo máš tady jako jednu skupinu. Jo tady máš, tomu se říká drahé kovy všemu. Jasně, jasně, výborně.*

V šestém ročníku mají žáci fyziku teprve půl roku a tak si mnohé informace o využití nerostů nespojí, chemie je vyučována až v osmém ročníku. Je pravdou, že nevadí, když žáci něco nevědí, v tomto případě ale učitelka mohla dodat zdroj informací, nasměrovat je k tomu, aby si mohli výrobky dohledat. Takto se žáci spokojili s tím, že když si na něco nevzpomenou, tak to nevadí a nejsou motivováni rozvíjet kompetenci k učení.

Charakteristika hospodářství Afriky je sice zajímavou otázkou, ale na úroveň střední školy. Žáci s poruchami učení by si zprvu museli uvědomit, které sektory do hospodářství řadíme, poté je vyhodnotit a vyvodit závěry. Rozdělení hospodářství do sektorů je sice učivem i na prvním stupni ZŠ, ale vyhodnotit hospodářství celého kontinentu se nedá ani s dostupnými zdroji. Je to přílišná generalizace a úplně zbytečná. Žáci napsali, že hospodářství není rozvinuté. Je to pravda? Ještě se nedozvěděli, že Afrika je velmi bohatá na nerosty, že Republika Jižní Afrika pokrývá 35% světové těžby zlata a 30% těžby diamantů? Stejně tak bychom mohli uvažovat o průmyslu či velmi diferenciovaném zemědělství. A sektor služeb?

Návrh alterace

Navrhujeme vytvořit pro žáky kartičky s názvy vybraných nerostů (cca 8 druhů), a k nim obrázkové kartičky výrobků. Úkolem žáků bude najít ke každému názvu symbol v legendě mapy, přečíst, kde se surovina těží a zda je jí mnoho a na základě obrázků výrobků se pokusit odhadnout její využití v praxi. Je možné poskytnout dětem další zdroje informací, aby si správné výrobky našly a jen neřádaly. Navrhujeme, aby otázka hospodářství byla zařazena až po výuce regionů Afriky a aby nebyla takto komplexně kladena žákům s poruchami učení. Vhodné budou znovu obrázky dokumentující odvětví průmyslu apod. Navrhujeme, aby se místo otázky směřující k hospodářství, objevily otázky na podnebí a biomy, ze kterých by pak lépe mohla těžit skupina charakterizující zemědělství. Navrhujeme, aby v případě opakování hospodářství otázky směřovaly k porovnání úrovně průmyslu, zemědělství a služeb v různých oblastech Afriky s přihlédnutím k nejnovějším trendům (čínské investice). Doporučujeme tedy zvýšit motivaci žáků aktivizační hrou a v příštím rozdělování do skupin snahu o rozptýlení žáků s poruchami mezi ostatní.

Výuková situace – prezentace skupiny č. 5 (Problémy současné Afriky- práce s textem)

Zadání této skupiny bylo naprosto odlišné nejen formou, ale i obsahem. Zde nesouhlasíme se zařazením tohoto tématu do opakování úvodu, i autoři učebnice jsou toho názoru, že téma problémů současné Afriky je nutno zařadit na konec. Aby se totiž porovnala chudoba či bohatost jednotlivých krajin, uvádí zde HDP na jednoho obyvatele vybraných afrických států v porovnání s Českem, roční přírůstek obyvatel, je zde pojednáno o úrovni vzdělání, soužití ras apod. Pro důvody problémů sociálních, ekologických i politických je nutno znát souvislosti, které žáci v úvodních hodinách nemohli stihnout zaznamenat. Dle reakce třídy není jasné, zda rozdělení uvedených problémů již bylo probráno, ale přikloňujeme se k tomu, že problémy jsou zapsány v sešitě, rozdělení ne. Výborné žákyně samozřejmě práci s textem zvládly, byly schopny bez využití dalších studijních materiálů velmi stručně charakterizovat práci UNESCO a dalších nevládních organizací. Třída si je tichosti a rychlosti vyslechla. Celkový dojem z vybraného textu je takový, že Afrika je světadílem plným problémů, pomáhají jim různé organizace a lidé stejně utíkají přes Středozemní moře do Evropy. Nepěstujeme tímto v žácích xenofobní pohled celkově na všechny Afričany jako nevzdělané potížisty, kteří se chtějí dostat do Evropy?

Návrh alterace

Navrhujeme, aby toto téma bylo zařazeno až na konec tematického celku Afrika. Navrhujeme, aby byl využit text z učebnice (čtení s porozuměním), novin, časopisů a aby současná situace v Africe byla v textech představena různorodě (mediální výchova). Při práci v této hodině i v rámci opakování mohly žákyně využít dataprojektoru k ukázkám organizací či připomenutí, jak vypadá desertifikace apod. Je vhodné, aby při prezentaci problémů současné Afriky zazněly důvody, proč k nim dochází a náměty, jak jim předejít či jak je omezit. Navrhujeme, aby učitelka vedla děti k zamyšlení, zda i my svým konzumním životem nepříspěváme k prohlubujícím se problémům s životním prostředím či dětskou prací v Africe.

Velmi významnou otázkou však je i způsob interpretace současné situace v Africe, je opravdu nutné ukazovat žákům v Česku pouze problémy? Je nutné, aby vždy pojmy jako hladomor, AIDS, utečenci, úbytek tropických lesů, malárie, negramotnost a chudoba spojovali jen s Afrikou? Není na místě i zde postavit tuto problematiku před žáky tak, že se současně budou zamýšlet nad tím, čím je Afrika chudá a v čem je bohatá, jaký má potenciál, jaká je možnost řešení některých problémů? Není na místě ukázat, že v Africe je mnoho měst, které převyšují standardy známé z Česka?

Navrhujeme, aby původní texty určené pro skupinovou práci učitelka dále prodiskutovala s celou třídou, aby dala možnost žákům zamyslet se nad celou situací, aby jim navrhla některá řešení a tímto je vybídla k přemýšlení a pokusu o prezenci vlastních nápadů.

Závěr

Žáci v hospitované třídě jsou k sobě přátelští, se zájmem o výuku, většina z nich dokáže využít mezipředmětových vztahů. Nemají větší problém udržet pozornost a rádi se zapojují do diskusí. Z videohospitace je na první pohled zřejmé, že jsou na skupinovou práci zvyklí, jsou schopni komunikovat a rozdělit si práci. Učitelka má evidentně zvládnutý svůj styl vyučování, který většině žáků vyhovuje. Navrhované alterace by měly vést k větší aktivizaci třídy, k přenesení hodnotící role

z učitele částečně na žáky (schopnost korekce chyby, schopnost ověření správnosti odpovědi).
Zodpovědnost žáka za své učení by se tímto více rozvinula.

Obecně by alterace měly vést ke změnám způsobů, jakými učitel tvoří zadání, klade otázky, provází žáky k nalezení řešení, rozvíjí jejich kompetence a poskytuje jim zpětnou vazbu.

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Uveďte původ 4.0 Mezinárodní.
Pro zobrazení licenčních podmínek navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.